

Tro, teologi og videnskab

En kort sammenfatning af en debat, januar 2012

Lektor, ph.d. cand.theol. Kurt E. Larsen

Hvad forstår man i dag ved videnskab?

1: Videnskab er en bred betegnelse for systematisk at frembringe, ordne og udbrede viden på en redelig, åben og kontrollerbar måde.

2: Der må i nogen grad skelnes mellem de metoder, der bruges i *naturvidenskaben* for at forklare åndløse fænomener i naturen og *humanistiske videnskaber*, der tolker tekster og forstår menneskelige åndsprodukter.

3: Hvor man for hundrede år siden opererede med muligheden af objektiv og sikker viden, er man i stigende grad blevet opmærksom på videnskabens forudsætninger i sprog, kultur, forskningstradition og historie. Dette har ført til en større betoning af resultaternes foreløbighed og de grænser, der også gælder for videnskabeligt arbejde. Det overflødiggør dog på ingen måde det metodiske og kontrollerbare arbejde på at opnå større viden, der er det videnskabelige arbejdes særkende. En væsentlig forudsætning for det videnskabelige arbejdes muligheder for at fremskaffe og kritisk efterprøve viden er frihed i valg af metoder og åbenhed og gennemskuelig omkring formidling af resultater.

Kan teologi være videnskab?

4: Teologi arbejder med tolkning af historiske kildetekster og disses betydning for kirken og for mennesker i dag. Teologi består af en række hovedområder (Eksegetiske fag, systematiske fag, Kirkehistorie og Praktisk Teologi), der har hver deres metoder og dog indbyrdes supplerer hinanden og skal ses som en enhed.

5: Teologi er videnskabelig, derved at den i sine enkelte discipliner gør regnskab for sine videnskabelige forudsætninger og metoder, arbejder med almindeligt anvendte kriterier og lader alle sine resultater efterprøve, debattere og korrigere i en fri videnskabelig samtale.

6: Som konkrete menneskelige ytringer (modsat muslimers opfattelse af Koranen) kan de bibelske skrifter gøres til genstand for historisk undersøgelse og detailanalyse. Teologiens videnskabelige arbejde med de bibelske skrifter foregår ikke med arbejdsredskaber, der adskiller sig fra andre. Samtidig indgår arbejdet med de bibelske skrifter i en teologisk helhed, hvor de bibelske skrifter regnes som normative for kirken og dermed også for de *systematisk-teologiske* discipliners arbejde på at tolke den kristne tro i nutiden og det *praktisk-teologiske* arbejde på at nyttiggøre teologisk arbejde ind i den konkrete kirkelige virkelighed. Set i sin helhed rummer teologi dog ikke udelukkende en strengt videnskabelig skoling, men også et aspekt af personlig dannelse.

7: Mens religionsvidenskaben normalt ønsker at beskæftige sig med temaer som disse på en rent deskriptiv måde og udefra, arbejder teologien også med dem på en medtænkende måde og indefra. Det vil sige, at den arbejder inden for en trosmæssig ramme, for vores vedkommende Bibelen og Folkekirken's bekendelse. Det betyder ikke, at resultaterne er givet på forhånd, hvad der ville umuliggøre det videnskabelige arbejde. Bibelen og bekendelsen er snarere at forstå som en markeringen af det genstandsområde, som teologien – i en kritisk efterprøvning – er sat til at undersøge, nå til større indsigt i og videreudvikle i en nutidig kontekst. Teologien har i dette stykke stor lighed med jura, med dette fags tilknytning til konkret lov.

8: Bibelen og kirkens tro er således størrelser, der er åbent tilgængelige for enhver, og som kan studeres uden krav om personlig trosopfattelse. Teologi hører derfor lige så naturligt hjemme på offentligt støttede forskningsinstitutioner, som religionsvidenskaben gør, sådan som det jo også er tilfældet både på danske universiteter og i vore nabolande.

Kan Menighedsfakultetet være videnskabeligt, når man bygger på Bibelen og kirkens lutherske bekendelse?

9: Videnskabelighed ved Menighedsfakultetet sikres ved åbenhed omkring ansættelser, ved at følge almindeligt gældende regler for ansættelse af videnskabeligt personale (offentlige opslag), ved kvalitetssikring af uddannelsen, ved klare evalueringskriterier, ved offentlig prøvelse af lærernes akademiske arbejder samt ved vilje hos studenter og lærere til at indgå i en åben teologisk drøftelse i dansk offentlighed.

10: Folkekirken har som trosgrundlag en fastlagt bekendelse. Den evangelisk-lutherske kirke er ifølge Grundloven den danske folkekirke, og den evangelisk-lutherske kirke i Danmark har historisk vedkendt sig den tolkning af det bibelske budskab, som kommer til udtryk i tre oldkirkelige trosbekendelser, i den augsburgske Bekendelse og i Luthers lille katekismus. En videnskabelig uddannelse af præster og teologiske medarbejdere til denne kirke må naturligt bygge på samme grundlag. Det teologiske fakultet ved Københavns universitet byggede i århundreder på folkekirken's bekendelse og denne tradition fører Menighedsfakultetet videre i dag. Det betyder, at teologien på Menighedsfakultetet foregår i tilknytning til en bestemt historisk udformning af den kristne tro.

11: En erklæret tilknytning til en af de kristne konfessioner gør ikke i sig selv det teologiske arbejde uvidenskabeligt. I Tyskland findes der både erklæret katolske og erklæret evangeliske fakulteter ved offentlige universiteter i erkendelse af, at der i det land findes flere forskellige kirkelige konfessioner, der har hver deres videnskabelige tradition, hver deres tolkning og hver deres behov for en veluddannet præstestand. Ved de tyske universiteter, der længe har været blandt verdens førende, er der ikke af den grund stillet spørgsmålstejn ved arbejdets videnskabelige karakter.

12: Som nævnt (i pkt.7) er der ingen modsætning mellem teologi's videnskabelighed og dens arbejde inden for bestemte rammer. Man kunne snarere sige, at teologien netop er fri i sin bundethed til sin sag: Guds åbenbaring i Jesus Kristus, bevidnet i bestemte bibelske skrifter, som kirken fra oldkirken har anerkendt som kanoniske. Netop derved er den fri i forhold til styring udefra i form af politiske eller kirkelige interesser. Det er herudfra, den kan stille sine kritiske spørgsmål til herskende holdninger og traditioner i

kirkelige kredse. Teologien som troens selvrefleksion må kunne ske uden strategiske eller taktiske hensyn.

13: Menighedsfakultetet har i sit grundlag i vedtægternes §2 søgt at udtrykke det syn på Bibelen, der altid har kendetegnet historisk kristendom. Der ønskes således ikke at indføre et *særligt* bibelsyn. Der er derimod tale om henvisning til en sag – de bibelske skrifers kanonicitet – der stadig må gøres til genstand for nybesindelse og også kan udtrykkes i nye formuleringer. Derfor udelukker §2 i Menighedsfakultetets vedtægter ikke at denne paragraf på et tidspunkt ændres, blot det ikke sker i strid med indholdet i sagen.

14: Vidnesbyrdet om Kristus som Guds Søn blev af kirken fastholdt i en spændingsfyldt situation på reformationstiden ved udformningen af bestemte bekendelsesskrifter. Disse ville ikke være udtryk for nogen ny tro men netop være et redskab til at fastholde kirkens klassiske tro overfor nye udfordringer. Med disse nye bekendelsesskrifter vedkendte man sig stadig det oprindelige udgangspunkt i kirkens kanoniske skrifter og i de oldkirkelige bekendelser og stillede sig til rådighed for en stadig samtale med andre af de på reformationstiden opståede konfessioner om den rette tolkning af de kanoniske skrifter og kirkens tradition. De lutherske bekendelsesskrifter skal derfor principielt vurderes som henvisninger til en sag, og de kan – fordi de er norma normata og ikke norma normans – gøres til genstand for kritisk prøvelse, undersøgelse og supplement.

15: Bibelen og den evangelisk-lutherske kirkes bekendelsesskrifter er således forstået Menighedsfakultetets grundlag. Det er også den ramme, inden for hvilken teologien typisk befinder sig i dansk kirkelig tradition – dels fordi denne tolkning af kristentro har en særlig status i Danmark, dels fordi den evangelisk-lutherske kirke har brug for en veluddannet præstestand.

16: Netop ved *både* at være forpligtet på kirkens sag *og* at være fri i forhold til kirkens ledelse og traditioner, kan teologien bedst tjener sit formål.

17: Det er både i kirkens, samfundet og teologiens interesse, at der sker en løbende offentlig evaluering og kvalitetssikring af det teologiske arbejde, også på private teologiske institutioner. Lærerne ved Menighedsfakultetet ansættes efter samme høje akademiske standarder som ved offentlige universiteter og Menighedsfakultetet er til enhver tid villig til at lade arbejdet evaluere af danske og udenlandske evalueringsinstitutioner.

18: Den enkelte teologiske lærer har fuld forskningsfrihed i sit arbejde til at vælge forskningsfelter og til at offentliggøre sine resultater. Som i andre videnskaber med et værdimæssigt grundlag kan der dog i visse tilfælde blive tale om visse begrænsninger i ansættelsesforholdet. Fordi teologien foregår inden for en bestemt kirkelig sammenhæng og sigter på at uddanne præster og medarbejdere til en bestemt kirkelig tradition, kan der opstå en konflikt, hvis en lærer kommer i åbenlys modstrid til for eksempel oldkirkens bekendelse til Kristus som Guds Søn eller til den evangelisk-lutherske kirkes syn på barnedåben. Ligesom man ikke ville kunne blive eller fortsætte som præst i folkekirken som modstander af barnedåben, vil der kunne opstå den situation, at en teologisk lærer ved Menighedsfakultetet i sin forskning når til resultater, der gør at han/hun ikke i længden vil kunne fortsætte i sin position. Hvis vejene må skilles mellem forsker og institution, må det ske på en klar og gennemskelig måde efter fastlagte procedurer.

Hvorfor ønsker Menighedsfakultetet at drive videnskabelig forskning?

19: Kirken og samfundet har en fælles interesse i at der arbejdes med tolkning og udformning af den kristne tro på det højeste faglige og akademiske niveau. Derfor har kirken og samfundet en interesse i mest mulig videnskabelig teologisk forskning, såvel på universiteter som på andre private og offentlige institutioner, idet en flerhed af teologiske institutioner vil højne kvaliteten af den åbne, videnskabelige teologiske debat. Menighedsfakultetet ønsker som fri, akademisk institution at være et bidrag hertil.

20: Menighedsfakultetet ønsker at følge dansk tradition for at give vordende præster en forskningsbaseret og akademisk teologisk uddannelse. Derfor satses der på teologisk forskning og på undervisning ved videnskabeligt skolede lærerne, der selv har taget livtag med de spørgsmål af eksistentiel art, som teologistuderende måske kastes ud – og som de derfor ville kunne få hjælp af fra lærerne.

21: Teologi er refleksion over kristen forkyndelse og praksis som foreliggende virkelighed, på basis af Bibelens tekster og den kristne tradition. Fordi dens opgave ikke bare er beskrivende, men også normativ, sker teologien for kirkens skyld og må ses som en kirkelig funktion. Menighedsfakultetet ser det som sin opgave at styrke kirken gennem et seriøst teologisk arbejde på Bibelens og bekendelsens grund.

22: Apologetik er en vigtig del af den kristne tænknings tradition. Ved at satse på forskning og videnskabeligt arbejde gøres lærere og studerende ved Menighedsfakultetet i stand til også at drive en mere kvalificeret apologetik og således imødegå strømninger og argumenter, der er destruktive for troen og kirken.

23: Det er også en vigtig opgave i en multireligiøs tid at kunne forsvare og begrunde og dermed hjælpe med *både* at fastholde kirkens klassiske tro på Kristus som Guds Søn og Bibelen som Guds Ord og den evangelisk-lutherske kirkes bekendelse som en ret tolkning af det bibelske budskab.